

HUQUQ SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA LEGALTECH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI

RO'ZIBOYEVA MOHLAROYIM IQBOLIDDINJON QIZI

**FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI HUQUQSHUNOSLIK FAKULTETI
YURISPRUDENSIYA YONALISHI 1 BOSQISH 25 87 - GURUH TALABASI**

ISMOILOVA DILRABO SIDIKJONOVNA

**FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI KAFEDRASI
KATTA O'QITUVCHISI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20133363>

Bugungi kunda dunyo miqyosida axborot texnologiyalari mislsiz darajada rivojlanmoqda. Raqamlashtirish jarayonlari iqtisodiyot, ta'lim, tibbiyot, davlat boshqaruvi kabi ko'plab sohalarga chuqur kirib bordi. Shu bilan birga huquq tizimi ham zamonaviy texnologiyalar ta'sirida sezilarli ravishda o'zgarib bormoqda. Ilgari faqat qog'oz hujjatlar, an'anaviy sud jarayonlari va oddiy yuridik xizmatlar bilan cheklangan huquq sohasi bugungi kunda elektron tizimlar, sun'iy intellekt, raqamli ma'lumotlar bazalari va avtomatlashtirilgan platformalar bilan chambarchas bog'lanib ketdi. Huquq va axborot texnologiyalarining birlashuvi natijasida "LegalTech" deb nomlanuvchi yangi yo'nalish shakllandi. LegalTech — bu huquqiy faoliyatni avtomatlashtirish, yuridik xizmatlarni raqamlashtirish hamda huquqiy axborotlardan foydalanishni yengillashtirishga qaratilgan texnologiyalar tizimidir². Ushbu tizimlar yuristlar, sud organlari, davlat idoralari va oddiy fuqarolar uchun katta qulayliklar yaratmoqda. Hozirgi davrda huquqshunos faqat qonunlarni bilishi yetarli emas. Zamonaviy yurist axborot texnologiyalaridan foydalanishni, elektron ma'lumotlar bilan ishlashni, huquqiy bazalardan tezkor foydalanishni va raqamli xavfsizlik qoidalarini ham bilishi lozim. Chunki bugungi huquq tizimi tobora ko'proq elektron platformalar asosida ishlamoqda. Raqamli texnologiyalar huquqiy tizimga kirib kelishi natijasida sudlarda elektron ish yuritish tizimlari paydo bo'ldi, davlat xizmatlari onlayn shaklga o'tdi, huquqiy maslahatlarni masofadan turib olish imkoniyati yaratildi. Bu esa aholining huquqiy xizmatlardan foydalanish darajasini oshirib, davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini kuchaytirdi. Shuningdek, sun'iy intellektning rivojlanishi ham huquq sohasiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.³ Ayrim davlatlarda sun'iy intellekt sud amaliyotini tahlil qilish, shartnomalarni tekshirish va huquqiy tavsiyalar berishda qo'llanilmoqda. Bu esa LegalTech tizimlarining kelajakdagi imkoniyatlari juda keng ekanligini ko'rsatadi. O'zbekistonda ham raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashmoqda. Elektron hukumat tizimlari, interaktiv davlat xizmatlari, elektron sud platformalari va milliy qonunchilik bazalarining rivojlanishi mamlakatda LegalTech yo'nalishining shakllanayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, so'nggi yillarda davlat boshqaruvi va sud-huquq tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar huquqiy axborot texnologiyalarini rivojlantirishga katta turtki bermoqda. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Chunki internet orqali qonun hujjatlaridan foydalanish, elektron murojaat yuborish, onlayn maslahat olish va sud qarorlarini kuzatish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu esa fuqarolarning o'z huquqlarini himoya qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, LegalTech rivojlanishi ayrim muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Jumladan, kiberxavfsizlik masalalari, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, elektron tizimlardagi texnik nosozliklar va malakali mutaxassislar yetishmasligi kabi muammolar mavjud. Shu sababli huquq va axborot texnologiyalarini uyg'unlashtirish

jarayonida xavfsizlik masalalariga ham katta e'tibor qaratilishi lozim. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi nafaqat yuridik xizmatlarni soddalashtiradi, balki huquq tizimining samaradorligini ham oshiradi. Kelajakda huquq tizimining katta qismi sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan platformalar asosida ishlashi mumkin. Bu esa zamonaviy yuristlardan yangi bilim va ko'nikmalarni talab qiladi. Shunday qilib, huquq va axborot texnologiyalarining integratsiyasi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. LegalTech tizimlari orqali huquqiy xizmatlarning tezkorligi, qulayligi va shaffofligi ta'minlanmoqda.¹ Mazkur maqolada huquqiy axborot texnologiyalarining mohiyati, rivojlanish bosqichlari, afzalliklari, O'zbekistondagi holati hamda istiqbollari haqida batafsil fikr yuritiladi. LegalTech tushunchasi ingliz tilidagi "Legal Technology" iborasidan olingan bo'lib, "huquqiy texnologiyalar" degan ma'noni anglatadi. Ushbu tushuncha huquqiy faoliyatni texnologiyalar yordamida takomillashtirish va avtomatlashtirish jarayonini ifodalaydi. LegalTech tizimlari orqali yuristlarning kundalik faoliyati yengillashadi, hujjatlar tezroq tayyorlanadi va huquqiy axborotlardan foydalanish imkoniyati kengayadi. Huquqiy axborot texnologiyalari bir necha asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi. Bular elektron sud tizimlari, onlayn yuridik xizmatlar, huquqiy ma'lumotlar bazalari, sun'iy intellekt asosidagi huquqiy tahlil platformalari, elektron hukumat xizmatlari va avtomatlashtirilgan hujjat aylanish tizimlaridir. Ushbu tizimlarning barchasi huquqiy munosabatlarni zamonaviy usullar asosida boshqarishga xizmat qiladi. Elektron sud tizimi huquqiy axborot texnologiyalarining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Hozirgi kunda ko'plab davlatlarda sud ishlari elektron tarzda yuritilmoqda. Elektron sud tizimi orqali da'vo arizalarini internet orqali yuborish, sud majlislarida videokonferensiya orqali qatnashish, sud qarorlarini elektron shaklda olish mumkin. Bu esa fuqarolar uchun katta qulaylik yaratadi. Avvallari fuqarolar sudga murojaat qilish uchun ko'plab hujjatlar tayyorlashi, navbat kutishi va vaqt sarflashi kerak edi. Elektron sud tizimi esa ushbu jarayonlarni sezilarli darajada soddalashtirdi. Ayniqsa uzoq hududlarda yashovchi fuqarolar uchun masofadan turib murojaat qilish imkoniyati juda muhim hisoblanadi. Huquqiy ma'lumotlar bazalari ham LegalTech tizimining muhim qismi hisoblanadi. Bunday bazalar orqali qonun hujjatlari, kodekslar, farmonlar va boshqa normativ huquqiy hujjatlardan tezkor foydalanish mumkin. O'zbekistonda Lex.uz platformasi ana shunday tizimlardan biridir. Ushbu platforma fuqarolar, yuristlar va tadbirkorlar uchun qonunchilik hujjatlaridan foydalanishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. Huquqiy bazalarning elektron shaklga o'tkazilishi qog'oz hujjatlardan foydalanish zaruratini kamaytirdi. Bundan tashqari, qonunchilikdagi o'zgarishlarni tezkor kuzatib borish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu esa huquqni qo'llash amaliyotining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining huquq sohasiga kirib kelishi LegalTech rivojlanishining yangi bosqichi hisoblanadi.⁴ Sun'iy intellekt yordamida katta hajmdagi huquqiy ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish mumkin. Ayrim davlatlarda AI tizimlari sud qarorlarini prognoz qilish, shartnomalarni tekshirish va huquqiy xatolarni aniqlashda qo'llanmoqda. Masalan, shartnoma tahlili bilan shug'ullanuvchi sun'iy intellekt tizimlari hujjatdagi xavfli bandlarni aniqlab beradi. Bu esa yuristlarning vaqtini tejaydi va xatolar ehtimolini kamaytiradi. Shu bilan birga, ayrim onlayn platformalar oddiy huquqiy maslahatlarni avtomatik tarzda taqdim eta oladi. Elektron hukumat tizimi ham huquqiy axborot texnologiyalarining muhim ko'rinishidir. Elektron hukumat orqali fuqarolar davlat xizmatlaridan internet orqali foydalanishi mumkin. Masalan, ariza topshirish, ma'lumotnoma olish, soliqlarni to'lash va boshqa ko'plab xizmatlar elektron

shaklda amalga oshirilmoqda. Elektron hukumat tizimi davlat organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlashda ham katta rol o'ynaydi. Chunki fuqarolar o'z murojaatlarining ko'rib chiqilish jarayonini onlayn kuzatishi mumkin. Bu esa korrupsion holatlarning kamayishiga yordam beradi. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi yuridik ta'lim tizimiga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy yuridik ta'lim jarayonida talabalar elektron huquqiy bazalar, raqamli platformalar va onlayn ta'lim tizimlaridan foydalanmoqda. Bu esa kelajak yuristlarining zamonaviy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayni paytda ko'plab universitetlarda LegalTech va kiberhuquq bo'yicha maxsus fanlar o'qitilmoqda. "Chunki kelajakda huquqshunoslardan nafaqat qonunlarni bilish, balki texnologiyalar bilan ishlash qobiliyati ham talab etiladi. Huquqiy axborot texnologiyalarining yana bir muhim jihati — huquqiy xizmatlarning ommalashuvidir. Avvallari professional yuridik xizmatlardan foydalanish hamma uchun ham oson emas edi. Hozir esa internet orqali huquqiy maslahat olish, namunaviy hujjatlarni yuklab olish va onlayn konsultatsiya xizmatlaridan foydalanish mumkin. Bu esa aholining huquqiy madaniyati va huquqiy savodxonligini oshirishga yordam beradi. Ayniqsa yoshlar internet orqali huquqiy axborotlarni tezkor topish imkoniyatiga ega bo'ldi. Shu bilan birga, LegalTech tizimlari ayrim xavflarni ham yuzaga keltirmoqda. Eng katta muammolardan biri — kiberxavfsizlikdir. Elektron tizimlarda katta hajmdagi shaxsiy va huquqiy ma'lumotlar saqlanadi. Agar ushbu ma'lumotlar himoyasi yetarli bo'lmasa, kiberjinoyatchilar tomonidan noqonuniy foydalanilishi mumkin. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bugungi kunda xalqaro miqyosdagi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu sababli huquqiy axborot tizimlarini yaratishda xavfsizlik standartlariga qat'iy rioya qilish talab etiladi. Bundan tashqari, texnologiyalardan foydalanishdagi tengsizlik muammosi ham mavjud. Hamma fuqarolar ham internet va zamonaviy texnologiyalardan bir xil darajada foydalana olmaydi. Ayniqsa chekka hududlarda internet sifati pastligi ayrim muammolarni keltirib

chiqaradi. O'zbekistonda ham LegalTech tizimlarini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. So'nggi yillarda sud-huquq tizimini raqamlashtirish, elektron davlat xizmatlarini kengaytirish va huquqiy ma'lumotlar bazalarini takomillashtirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar qabul qilindi. Xususan, elektron sud tizimining joriy etilishi sud jarayonlarining tezkorligi va ochiqligini oshirdi. Fuqarolar internet orqali murojaat yuborish va ish holatini kuzatish imkoniyatiga ega bo'ldi. Kelajakda blockchain texnologiyalari ham huquq sohasida keng qo'llanilishi mumkin. Blockchain tizimi ma'lumotlarni o'zgartirib bo'lmaydigan tarzda saqlash imkonini beradi. Bu esa hujjatlarning ishonchligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, notarial hujjatlar yoki mulk huquqiga oid ma'lumotlarni blockchain orqali saqlash kelajakdagi nizolar sonini kamaytirishi mumkin. Chunki ushbu tizimda ma'lumotlarni qalbakilashtirish deyarli imkonsiz hisoblanadi. LegalTech tizimlari xalqaro huquq sohasida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro kompaniyalar va tashkilotlar turli davlatlarning qonunchilik tizimlari bilan ishlashda elektron platformalardan foydalanmoqda. Bu esa xalqaro savdo va investitsiya jarayonlarini yengillashtiradi. Sun'iy intellektning rivojlanishi bilan kelajakda ayrim oddiy yuridik xizmatlar to'liq avtomatlashtirilishi mumkin. Masalan, standart shartnomalarni tayyorlash, huquqiy maslahatlarning ayrim turlari va hujjatlarni tekshirish ishlari avtomatik tizimlar orqali amalga oshirilishi ehtimoldan xoli emas. Ammo bu holat yurist kasbining yo'qolishini anglatmaydi. Chunki murakkab huquqiy nizolarni hal qilish, insoniy omil va adolat tamoyillarini baholash hali uzoq vaqt davomida inson yuristlar tomonidan amalga oshiriladi. Shunday bo'lsa-da,

zamonaviy yuristlar axborot texnologiyalaridan foydalanishni yaxshi bilishi kerak. Chunki raqamli texnologiyalar huquq tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Xulosa qilib aytganda, huquqiy axborot texnologiyalari va LegalTech tizimlari zamonaviy huquq tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu texnologiyalar huquqiy xizmatlarning tezkorligi, shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda ham mazkur sohada amalga oshirilayotgan islohotlar huquqiy davlat qurish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Kelajakda sun'iy intellekt, blockchain va boshqa zamonaviy texnologiyalar huquq tizimining yanada rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli huquqshunos mutaxassislar zamonaviy axborot texnologiyalarini chuqur o'rganishi va ulardan samarali foydalanishni bilishi zarur. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi jamiyatdagi huquqiy munosabatlarning shakllanishiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Chunki bugungi kunda ko'plab iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jarayonlar internet hamda raqamli platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Natijada yangi turdagi huquqiy munosabatlar paydo bo'lmoqda. Masalan, elektron tijorat, elektron shartnomalar, raqamli imzo, internet orqali xizmat ko'rsatish, elektron to'lov tizimlari va kriptovalyutalar bilan bog'liq munosabatlar shular jumlasidandir. Ushbu yangi munosabatlarni tartibga solish uchun esa zamonaviy huquqiy mexanizmlar talab etiladi. Chunki an'anaviy huquq normalari ayrim hollarda raqamli munosabatlarni to'liq qamrab ololmaydi. Shu sababli ko'plab davlatlarda axborot texnologiyalari bilan bog'liq yangi qonunlar qabul qilinmoqda. Elektron shartnomalar bugungi kunda keng tarqalgan huquqiy institutlardan biriga aylandi. Avvallari shartnoma tuzish uchun tomonlar bir joyga yig'ilishi va qog'oz hujjatlarni imzolashi kerak edi. Hozir esa internet orqali bir necha daqiqada elektron shartnoma tuzish mumkin. Bu esa iqtisodiy munosabatlarning tezlashishiga xizmat qilmoqda. Elektron shartnomalarda elektron raqamli imzo muhim rol o'ynaydi. Elektron raqamli imzo shaxsning elektron hujjatdagi roziligini tasdiqlaydi va hujjatning haqiqiylikni kafolatlaydi. Ko'plab davlatlarda elektron raqamli imzo oddiy imzo bilan teng huquqli deb tan olinadi. Elektron tijoratning rivojlanishi ham huquqiy axborot texnologiyalari bilan chambarchas bog'liq. Hozirgi kunda odamlar internet orqali mahsulot sotib oladi, xizmatlardan foydalanadi va elektron to'lovlarni amalga oshiradi. Shu sababli iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, elektron to'lov xavfsizligini ta'minlash va internet firibgarligiga qarshi kurashish muhim masalaga aylangan. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash ham zamonaviy huquq tizimining eng dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Internet texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda kiberjinoyatlar soni ham ortib bormoqda. Xakerlik hujumlari, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, bank kartalarini buzish va internet firibgarligi kabi jinoyatlar ko'plab davlatlar uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha maxsus qonunlar qabul qilinmoqda. Bundan tashqari, xalqaro tashkilotlar ham kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha hamkorlikni kuchaytirmoqda. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi sud tizimiga ham yangi imkoniyatlar yaratdi. Masalan, elektron dalillar tushunchasi paydo bo'ldi. Avvallari sudlarda asosan qog'oz hujjatlar, guvohlarning ko'rsatmalari va moddiy dalillar qo'llanilgan bo'lsa, hozir elektron yozishmalar, videolar, elektron fayllar va internet ma'lumotlari ham dalil sifatida foydalanilmoqda. Elektron dalillar bilan ishlash esa sudyalardan va tergov organlaridan zamonaviy texnologiyalarni yaxshi bilishni talab qiladi. Chunki elektron ma'lumotlarning haqiqiylikni tekshirish va ularni saqlash jarayoni murakkab hisoblanadi. Huquqiy axborot texnologiyalarining yana bir muhim yo'nalishi — masofaviy

yuridik xizmatlardir. Hozirgi kunda ko‘plab yuristlar internet orqali konsultatsiyalar bermoqda. Bu esa fuqarolarga o‘z hududidan chiqmagan holda professional yuridik yordam olish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa pandemiya davrida onlayn yuridik xizmatlarning ahamiyati yanada oshdi. Ko‘plab sud majlislari videokonferensiya orqali o‘tkazildi, advokatlar va mijozlar masofadan turib ishladi. Bu esa huquq tizimining zamonaviy texnologiyalarga qanchalik bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi. Raqamli texnologiyalar notarial faoliyatga ham kirib keldi. Ayrim davlatlarda elektron notariat tizimi joriy etilgan. Bunday tizim orqali ayrim hujjatlarni masofadan turib tasdiqlash mumkin. Bu esa vaqtni tejash va byurokratik jarayonlarni qisqartirishga yordam beradi. Huquqiy axborot texnologiyalari davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini ham oshirmoqda. Elektron hujjat aylanish tizimlari davlat organlari o‘rtasidagi ma‘lumot almashuvini tezlashtiradi. Natijada qaror qabul qilish jarayoni samaraliroq bo‘ladi. Masalan, biror fuqaro davlat xizmatidan foydalanish uchun avvalgidek turli tashkilotlardan qog‘oz ma‘lumotnoma yig‘ib yurishi shart emas. Chunki elektron tizimlar orqali davlat organlari kerakli ma‘lumotlarni o‘zaro almashishi mumkin. Shuningdek, ochiq ma‘lumotlar platformalari ham huquqiy davlat qurishda muhim ahamiyatga ega. Ochiq ma‘lumotlar orqali fuqarolar davlat organlari faoliyati haqida ma‘lumot olishi mumkin. Bu esa jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi. LegalTech tizimlari biznes sohasiga ham katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. Korxonalar elektron shartnomalar, avtomatlashtirilgan hujjat tizimlari va raqamli audit platformalaridan foydalanmoqda. Bu esa biznes yuritishni ancha qulaylashtiradi. Yirik kompaniyalarda maxsus huquqiy dasturlar qo‘llaniladi. Ushbu dasturlar shartnomalarni nazorat qilish, qonunchilikdagi o‘zgarishlarni kuzatish va huquqiy xavflarni aniqlashga yordam beradi. Sun‘iy intellektning rivojlanishi bilan “robot-yurist” tushunchasi ham paydo bo‘ldi. Ayrim platformalar oddiy huquqiy savollarga avtomatik javob bera oladi. Masalan, jarima masalalari, iste‘molchi huquqlari yoki oddiy shartnomalar bo‘yicha sun‘iy intellekt tavsiyalar bera oladi. Ammo sun‘iy intellektning huquq tizimida qo‘llanilishi ayrim etik muammolarni ham yuzaga keltiradi. Masalan, AI tizimlari noto‘g‘ri qaror chiqarishi yoki ayrim holatlarda inson omilini to‘liq hisobga olmasligi mumkin. Shu sababli sun‘iy intellektdan foydalanishda huquqiy va etik nazorat muhim ahamiyatga ega. Huquqiy axborot texnologiyalari xalqaro huquq rivojiga ham ta‘sir ko‘rsatmoqda. Chunki internet chegaralarni yo‘qotmoqda va davlatlararo huquqiy munosabatlarni murakkablashtirmoqda. Masalan, bir davlat fuqarosi boshqa davlat hududidagi server orqali jinoyat sodir etishi mumkin. Bunday holatlarda xalqaro hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo‘yicha xalqaro konvensiyalar va kelishuvlar qabul qilinmoqda. Chunki internet makoni global tizim hisoblanadi va bitta davlat bu muammoni mustaqil hal qila olmaydi. O‘zbekistonda ham axborot texnologiyalarini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda “Raqamli O‘zbekiston” dasturi doirasida ko‘plab islohotlar amalga oshirildi. Davlat xizmatlari bosqichma-bosqich elektron shaklga

o‘tkazilmoqda. Shuningdek, sud-huquq tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha ham keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Elektron sud tizimi, onlayn murojaatlar va elektron arxiv tizimlari shular jumlasidandir. Huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Chunki elektron tizimlar inson omilini kamaytiradi va korrupsion holatlarning oldini olishga yordam beradi. Masalan, elektron navbat tizimlari va avtomatlashtirilgan xizmatlar fuqarolarning ortiqcha vaqt sarflashining oldini oladi. Bu esa davlat xizmatlari sifatini yaxshilaydi. Yoshlarning

huquqiy madaniyatini oshirishda ham internet va raqamli texnologiyalar katta rol o'ynamoqda. Hozir ko'plab huquqiy ma'lumotlar internetda ochiq joylashtirilgan. Talabalar va yosh yuristlar elektron kutubxonalar hamda onlayn kurslardan foydalanmoqda. LegalTechning kelajagi juda istiqbolli hisoblanadi. Kelajakda huquq tizimida sun'iy intellekt, blockchain, big data va bulutli texnologiyalar yanada keng qo'llanilishi kutilmoqda. Big data texnologiyalari orqali millionlab sud qarorlari va huquqiy ma'lumotlarni tahlil qilish mumkin. Bu esa sud amaliyotidagi tendensiyalarni aniqlashga yordam beradi. Bulutli texnologiyalar esa huquqiy ma'lumotlarni saqlash va ulardan foydalanishni qulaylashtiradi. Shu bilan birga, masofaviy ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Kelajakda ayrim davlatlarda to'liq raqamli sud tizimlari shakllanishi mumkin. Ya'ni da'vo topshirishdan tortib sud qarorini olishgacha bo'lgan barcha jarayonlar internet orqali amalga oshiriladi. Shunday qilib, huquqiy axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylanmoqda. Ushbu texnologiyalar huquqiy xizmatlarni tezkor, qulay va samarali qilishga xizmat qilmoqda. Shu sababli huquq va axborot texnologiyalarining uyg'un rivojlanishi kelajak taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy axborot texnologiyalari va LegalTech tizimlari zamonaviy huquq tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi natijasida huquqiy xizmatlar ko'rsatish, sud tizimi faoliyatini tashkil etish, davlat boshqaruvi hamda fuqarolarning huquqiy axborotlardan foydalanish jarayonlari sezilarli darajada takomillashmoqda. LegalTech tizimlari orqali huquqiy munosabatlarni tezkor, shaffof va samarali tarzda amalga oshirish imkoniyati yaratilmoqda. Huquq va axborot texnologiyalarining integratsiyasi natijasida elektron sud tizimlari, elektron hukumat platformalari, huquqiy ma'lumotlar bazalari, onlayn yuridik xizmatlar va sun'iy intellekt asosidagi huquqiy dasturlar keng rivojlanmoqda. Ushbu texnologiyalar yuristlarning faoliyatini yengillashtirish bilan bir qatorda fuqarolarning huquqiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Ayniqsa, elektron tizimlar orqali murojaat yuborish, hujjatlarni rasmiylashtirish va sud jarayonlarini kuzatish imkoniyati aholiga katta qulaylik yaratmoqda.

Shuningdek, LegalTech tizimlari huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Chunki elektron platformalar davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa korrupsion holatlarning kamayishiga, davlat xizmatlari sifatining oshishiga va fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchining mustahkamlanishiga yordam beradi. Biroq huquqiy axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, kiberxavfsizlik tahdidlari, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalari, texnologiyalardan foydalanishdagi tengsizlik va malakali mutaxassislar yetishmasligi kabi muammolar dolzarb hisoblanadi. Shu sababli LegalTech tizimlarini rivojlantirish bilan bir qatorda axborot xavfsizligini ta'minlash va zamonaviy IT-yuristlarni tayyorlashga ham alohida e'tibor qaratilishi lozim. O'zbekistonda ham raqamlashtirish jarayonlari jadallashib bormoqda. Elektron hukumat tizimi, elektron sud platformalari, onlayn davlat xizmatlari va milliy qonunchilik bazalarining rivojlanishi mamlakatda LegalTech sohasining istiqbollari yuqori ekanligini ko'rsatmoqda. Kelajakda sun'iy intellekt, blockchain, big data va boshqa zamonaviy texnologiyalar huquq tizimining yanada takomillashishiga xizmat qilishi kutilmoqda. Shunday qilib, huquqiy axborot texnologiyalari nafaqat yuridik faoliyatni soddalashtiradi, balki jamiyat taraqqiyoti, inson huquqlarini himoya

qilish va adolatni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy huquqshunoslar esa nafaqat qonunlarni mukammal bilishi, balki axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur. Chunki kelajak huquq tizimi raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: “O'zbekiston”, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish to'g'risida”gi Qonuni. 11-dekabr 2003-yil, O'RQ-560-II.
3. O'zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to'g'risida”gi Qonuni. 9-dekabr 2015-yil, O'RQ-395.
4. O'zbekiston Respublikasining “Elektron hujjat aylanishi to'g'risida”gi Qonuni. 29-aprel 2004-yil, O'RQ611-II.
5. O'zbekiston Respublikasining “Elektron raqamli imzo to'g'risida”gi Qonuni. 11-dekabr 2003-yil, O'RQ562-II.
6. O'zbekiston Respublikasining “Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida”gi Qonuni. 2-iyul 2019-yil, O'RQ547.
7. O'zbekiston Respublikasining “Kiberxavfsizlik to'g'risida”gi Qonuni. 15-aprel 2022-yil, O'RQ-764.
8. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O'zbekiston strategiyasi”. — Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
9. Saidov A.X. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: TDYU nashriyoti, 2018.
10. Rustamboyev M.X. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi. — Toshkent: TDYU, 2020.
11. Odilqoriyev X.T. Konstitutsiyaviy huquq. — Toshkent: “Adolat”, 2019.
12. Lex.uz — O'zbekiston Respublikasi Milliy qonunchilik bazasi.
13. my.gov.uz — Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali.
14. cybersecurity.uz — O'zbekiston kiberxavfsizlik portali.
15. Richard Susskind. “Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future”. — Oxford University Press, 2017.